

W ZESZYCIE

Ten zeszyt „Poradnika Językowego” ma charakter okolicznościowy. Zamieszczamy w nim opracowania dotyczące rozwoju polszczyzny w minionym stuleciu – od roku 1918, kiedy to państwo polskie odzyskało niepodległość po 123 latach zaborów, a polszczyzna uzyskała status języka państwowego, po współczesność, w której polska wspólnota komunikacyjna (w kraju i poza jego granicami) jest pełnoprawną częścią cywilizacji zintegrowanego świata.

***

– Stulecie 1918–2018 daje się dobrze ujmować w kategoriach lingwistycznych, obejmując cztery ostatnie fazy rozwojowe doby nowopolskiej z wyraźnymi dominantami zarówno socjolingwistycznymi, jak i dotyczącymi wewnętrznych tendencji rozwoju systemu językowego.

– Gramatyka decyduje o tożsamości języka i rozwija się znacznie wolniej niż słownictwo; odzwierciedlają się w niej zarówno tendencje wewnętrznojęzykowe (np. uproszczenia we fleksji), jak i mające podłoże społeczne (np. intelektualizacja form wypowiedzi, zmiany kategorii apelatywnych feminatywów).

– Kategoryzowanie rzeczywistości w słownictwie znajduje odbicie w repertuarze kwalifikatorów stosowanych w słownikach; ich ewolucja w ciągu minionego stulecia uwidoczniła to, że zaszły tu poważne zmiany – ilościowe i jakościowe.

– Potoczna polszczyzna jest ujmowana jako odmiana interakcyjna, nieoficjalna, sytuacyjna, o zmniejszonym stopniu gramatyzacji; jej ewolucja w ciągu minionego stulecia pozwala wyróżnić takie składniki strukturyzacji tekstów potocznych jak: konkretność, wizualność, kontekstowość sytuacyjna, dialogowość.

– Czynniki determinujące rozwój polskiego języka poetyckiego w latach 1918–2018 mają uwarunkowania zarówno *stricte* literackie, jak i polityczne; te pierwsze w sferze programów i technik artystycznych, te drugie w odniesieniu do postaw artystycznych i ideologicznych poetów.

– Kodyfikacja to wyraźnie sformułowany przez ekspertów zbiór ocen dotyczących jednostek językowych; do lat 70. XX w. kodyfikacja polskiej ortografii w ten właśnie sposób przebiegała, natomiast w ostatnim 50-leciu jej formy uległy takim zmianom, że jednoznaczność rozstrzygnięć została rozmyta.

– Termin *norma językowa* powstał w 1. połowie XX wieku, ale nie jest to termin pierwotny; zanim został ugruntowany, miłośnicy języka ostrzegali przed błędami językowymi i odwoływali się do tych warstw społeczeństwa, które powinny krzewić kulturę słowa, stosując kryteria uzusu, języka pisarzy i tradycji językowej.

– Podwaliny współczesnej koncepcji normy językowej stanowiła całościowa teoria autorstwa Haliny Kurkowskiej (1971); kolejne etapy rozwoju tej teorii należy łączyć z nazwiskami Danuty Buttler, Andrzeja Markowskiego, Jana Miodka, Jadwigi Puzyrny, Stanisława Gajdy, Mirosława Bańki, Katarzyny Kłosińskiej.

***

Sytuacja języka – rozwój języka – tendencje wewnętrznojęzykowe – tendencje socjolingwistyczne – zmiany w systemie gramatycznym – kategoryzacja świata w słownictwie i słownikach – rozwój polszczyzny potocznej – ewolucja polskiego języka poetyckiego – kodyfikacja normy pisowniowej – pojęcie normy językowej w polskich pracach normatywnych.

Red.